

SOUDOBÉ TENDENCE V EVROPSKÉ PRÁVNÍ ÚPRAVĚ MAJETKOVÉHO REŽIMU MEZI MANŽELI

JANA TUROŇOVÁ

Masaryk University, Faculty of Law, the Czech Republic

Abstract in original language:

V Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, který Komise předložila dne 17. července 2006, se objevilo několik možných směrů unifikace, kterými by se evropské státy mohly vydat. Trend ve vývoji směřuje zejména k rozšíření autonomie vůle stran. Jelikož manželský majetkový režim neovlivňuje pouze majetkové vztahy mezi manželi, ale zasahuje také do pozice třetích osob, kteří s manželi vstupují do právních vztahů, je vhodné zkoumat, zda je volba práva v této oblasti vhodná, či naopak vhodná není. Tento příspěvek se snaží zachytit a popsat rozdíly majetkového režimu manželů v jednotlivých právních řádech a ukázat, jak problematická může být volba rozhodného práva s ohledem na ochranu práv věřitelů.

Key words in original language:

Zelená kniha, Komise, majetkový režim, majetek, manželé, rodinné právo, manželské právo, ochrana věřitelů, volba práva, autonomie vůle.

Abstract:

The Commission on the 17th of July 2006 submitted the Green paper on conflict of law in matters concerning matrimonial property regimes. There were appeared several ways of unification in Green paper. The trend of development is focused on spread of autonomy of will. Matrimonial property regime influences not only relations between spouses but also the legal position of third parties. Therefore, it is useful to review if the choice of law in this department is good, or not.

Key words:

Green paper, Commission, property regime, property, spouses, family law, marital law, protection of creditor, choice of law, autonomy of will.

1. ÚVOD

V rámci Evropské unie nejsou doposud unifikována pravidla pro určování rozhodného práva v oblasti majetkového režimu mezi manželi. Žádný z komunitárních právních předpisů se nezabývá ani otázkou mezinárodní příslušnosti či uznání a výkonu, jak je tomu v případě jiných soukromoprávních vztahů.¹ Jelikož je však velké množství manželství uzavíráno mezi partnery z různých členských států a jejich případy jsou před soudy členských států řešeny stále častěji, rozhodla se Komise předložit dne 17. července 2006 Zelenou knihu o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství („Zelená kniha“).² Komise

---

¹ V rámci Haagské konference o mezinárodním právu soukromém byla vypracována Haagská úmluva o právu použitelném na úpravu majetkových poměrů v manželství ze dne 14. března 1978. Byla však ratifikována pouze Francií, Lucemburskem a Nizozemskem. Dostupná na www.hcch.net.

² KOM 2006/400

tak dala podnět k vytvoření budoucího evropského nástroje v této oblasti a zahájila diskuzi mezi členskými státy a orgány Evropského společenství. Podle Komise by měl budoucí předpis upravovat nejen mezinárodní příslušnost a uznání a výkon, ale také kolizní normy pro určení rozhodného práva. V Zelené knize se objevilo několik možných směrů unifikace, kterými by se evropské státy mohly vydat. Trend ve vývoji směřuje zejména k rozšíření autonomie vůle stran a je dokonce možné, že budoucí nástroj bude regulovat nejen oblast manželství, ale také registrovaného partnerství, či obdobných svazků.³

2. VOLBA PRÁVA JAKO ZÁKLADNÍ HRANIČNÍ URČOVATEL

2.1 II.1. OBECNĚ

Dne 5. února 2008 vydala Komise dokument, ve kterém shromáždila odpovědi jednotlivých států a institucí k Zelené knize. Z uvedeného vyplývá, že většina členských států preferuje posílení autonomie vůle stran a podporuje možnost volby rozhodného práva.⁴ Manželé by si tak mohli zvolit právní řád, který by byl rozhodný pro posouzení jejich majetkových vztahů. Návrh předpokládá, že by se jednalo o omezenou volbu práva na ty státy, ke kterým mají manželé, či jejich manželství vztah. I tak ovšem zůstává pro manžele široké pole působnosti. Většina členských států si také přeje, aby hraniční určovatel stanovený pro manželské majetkové vztahy byl použitelný na všechny otázky spadající do rozsahu kolizní normy. Pouze pokud se týká věcných práv k nemovitostem, mělo by se použít kritéria *lex rei sitae*, aby se předešlo možnému pozdějšímu neuznání rozhodnutí, například z důvodů výhrady veřejného pořádku.

2.2 MOŽNÁ ÚSKALÍ

Orgány Evropského společenství se snaží prostřednictvím nového právního předpisu unifikovat hraniční určovatele a tím zajistit v otázce majetkového režimu větší míru právní jistoty a předvídatelnosti než je tomu doposud. Právní jistota a předvídatelnost je vítaná zejména s ohledem na ochranu práv třetích osob a také s ohledem na jistotu samotných manželů. Ve věcech majetkového režimu manželů totiž nedochází v praxi k předchozímu ujasnění ohledně rozhodného práva a to ani ve vztazích mezi manželi, ani při styku s třetími osobami. Přijme-li jeden z manželů (či oba) závazek vůči věřiteli, zpravidla tento nezkoumá majetkové vztahy mezi manželi. Takový věřitel si ani nemusí být vědom toho, že jeden z manželů je cizinec.

Jelikož manželský majetkový režim neovlivňuje pouze majetkové vztahy mezi manželi, ale zasahuje také do pozice třetích osob, kteří s manželi vstupují do právních vztahů, je vhodné zkoumat, zda je volba práva v této oblasti vhodná, či naopak vhodná není. Rozsah majetkového režimu manželů se totiž v jednotlivých členských státech natolik odlišuje, že postavení věřitele je z pohledu každého právního řádu více či méně odlišné. Tento příspěvek se snaží zachytit a popsat rozdíly majetkového režimu manželů v jednotlivých právních

---

³ Ve všech členských státech se totiž stále častěji vytvářejí páry, které neuzavřely manželství.

⁴ Na rozdíl od České republiky, která se k tomuto tématu vyjádřila zdrženlivě, zaujala Slovenská republika zcela radikální postoj obhajující právě volbu práva, jakožto hlavní kolizní kritérium. Mezi hraniční určovatele, kteří přicházejí v úvahu při absenci volby práva, zařadila většina členských států *obvyklé bydliště manželů, státní příslušnost, či lex fori*.

řádech a ukázat, jak problematická může být volba rozhodného práva s ohledem na ochranu práv věřitelů. Tam, kde je obsah společného majetku širší, může být postavení věřitele při vymáhání pohledávky lepší, např. proto, že se bude moci uspokojit i z výlučných majetků obou manželů, byť od něj závazek přijal jen jeden z nich. Naopak, tam, kde je obsah majetkového společenství užší, může být věřitel znevýhodněn, jelikož se bude uspokojovat z omezenějšího majetku (např. pouze z výlučného majetku manžela, který od něj závazek přijal). Nelze proto vyloučit, že by si v určitých případech mohly manželé zvolit rozhodné právo tak, aby zabránili věřitelům uspokojit jejich pohledávky z určitého druhu majetku. Je tak otázkou, zda-li možné takové právo manželům poskytnout.⁵

3. ODLIŠNOSTI PRÁVNÍCH ÚPRAV ČLENSKÝCH STÁTŮ

3.1 OBECNĚ

Ve všech členských státech Evropské unie je uzavření manželství důvodem pro vznik specifického majetkového režimu mezi manželi. Právní úprava majetkového režimu mezi manželi reguluje především vzájemný vztah manželů ke společnému majetku nabytému za trvání manželství, určení právního osudu věcí, které byly nabyty za trvání manželství, určení vlastnictví k věcem, který měl každý manžel v době uzavření manželství a odpovědnost manželů za závazky, které mají oba či jeden z nich vůči třetím osobám, případně i jeden manžel vůči druhému.⁶ Podle toho, jakým způsobem jsou v právním řádu upraveny tyto otázky, můžeme rozlišit základní druhy manželského majetkového režimu:⁷

- režim manželského majetkového společenství (omezené, či univerzální)
- režim odděleného majetku manželů
- kombinovaný režim
- režim odloženého vzniku majetkového společenství

3.2 MAJETKOVÉ SPOLEČENSTVÍ MEZI MANŽELI

Nejvíce rozšířenou formou je majetkové společenství mezi manželi. Tento režim je upraven jako primární zákonný typ v České republice (§ 143 občanského zákoníku), na Slovensku (§ 143 občanského zákoníku), ve Francii (čl. 1400 občanského zákoníku), v Maďarsku (§ 27 zákona o rodině), v Itálii (čl. 159 občanského zákoníku), v Nizozemí (čl. 1:93 občanského zákoníku), v Portugalsku (čl. 1717 občanského zákoníku), ve Španělsku (čl. 1316 občanského zákoníku) a dále v Belgii (čl. 1454 občanského zákoníku), v Bulharsku (čl. 19 zákona o rodině), v Litvě a v Polsku.

---

⁵ Většina právních řádů např. zakazuje uzavírat takové dohody, které poškozují třetí osoby. V tomto případě by třetí osoby mohla úmyslně poškodit možnost zvolit rozhodné právo.

⁶ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 14

⁷ Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. European Family Law in Action. Volume IV:Property relations between Spouses. Antverp: Intersentia, 2009, s. 245

Základní podstatou majetkového společenství je, že manželé jsou vlastníky všeho, co náleží do jejich společenství, aniž by byla vyjádřena míra jejich majetkové účasti. Mohou se společně účastnit na aktivech i na pasivech – záleží na tom, co konkrétní právní úprava do majetkového společenství zahrnuje. Majetkové společenství může být omezené, nebo univerzální.⁸ Nejčastěji je z majetkového společenství vyňat ten majetek, který vlastnili manželé před uzavřením manželství, majetek nabytý dědictvím nebo darem (před i během manželství). Vždy záleží na konkrétní právní úpravě. V některých státech náleží do společného majetku i to, co vlastnili manželé před uzavřením manželství.

V uvedených státech je však zpravidla možné, aby si manželé zvolili i zcela jiný (sekundární) majetkový režim, aby ho smluvně modifikovali, či aby odložili jeho vznik až k zániku manželství. Manželé tak mají na výběr, jakým režimem se budou jejich majetkové vztahy řídit.⁹ V České republice je možné pouze smluvně upravit rozsah společného jmění manželů, okamžik jeho vzniku a pravidla při správě majetku. Není zde na výběr z více forem majetkového režimu. Stejně tak je tomu i na Slovensku. Výběr mezi několika typy majetkového režimu mají však manželé v Rakousku, v Belgii (zde mohou založit až univerzální majetkové společenství, či naopak režim oddělených majetků), ve Francii (zde občanský zákoník reguluje tři formy majetkového režimu), v Nizozemí aj. Naopak, například v Bulharsku nejsou žádné změny (ani smluvní) připuštěny a ani v Portugalsku si manželé nemohou zvolit jiný režim než univerzální majetkové společenství, mají-li děti.

Rozsah majetkového společenství je v jednotlivých členských státech různě definován. Do některého spadají pouze věci (movité, nemovité), do jiného také práva, jiné majetkové hodnoty, bankovní účty, sociální dávky, platby z pojištění, mzdy a jiné příjmy. V některých právních řádech také závazky (např. v České republice po roce 1998 a v Nizozemí).

Také ve státech, které nezahrnují do majetkového společenství závazky, musí být určitým způsobem závazky manželů vůči třetím osobám regulovány. V některých právních řádech se použijí pouze obecná ustanovení o solidárních závazcích, v jiných existuje speciální právní regulace. Zejména je nutné odlišit, jaké závazky jsou společné a jaké zavazují pouze jednoho z manželů. V Nizozemí nespadá do společných závazků pouze takový, který byl přijat jedním z manželů v souvislosti s jeho výlučným vlastnictvím.¹⁰ Ve Francii je rozdíl mezi osobním závazkem jednoho z manželů a společným závazkem závislý na dvou znacích – povaha závazku¹¹ a účel závazku.¹² Společnými závazky jsou závazky z výživného a závazky, které

---

⁸ Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI, a.s., 2007, s. 14

⁹ V rámci Evropské unie se v současné době objevují úvahy, které se soustřeďují na možnost vytvořit evropský subsidiární manželský majetkový režim, který by byl upraven v každém členském státě vedle vlastního zákonného režimu a ostatních smluvních režimů. Objevují se také snahy vytvořit modelový zákoník rodinného práva, který reflektuje odlišnosti jednotlivých právních úprav a snaží se vytvořit kompromisní řešení. Viz např. Schwenzer, I., Dimsey, M. Model Family Code – From a global perspective. Antverp: Intersentia, 2006, s. 257

¹⁰ Viz ustanovení čl. 1:94 odst. 3 občanského zákoníku.

¹¹ čl. 1410, 1417 odst. 1, 1417 odst. 2 občanského zákoníku

¹² čl. 1416 občanského zákoníku

byly přijaty v souvislosti s domácností a vzděláváním dětí¹³ a dále závazky, které svým účelem slouží zájmu obou manželů.¹⁴ Podobné dělení jako francouzské je známé také právnímu řádu v Belgii. Společné závazky jsou upraveny v ustanovení čl. 1408 belgického občanského zákoníku. V Portugalsku jsou manželé společně odpovědní například za závazky, které přijali společně, či jeden z nich se souhlasem druhého¹⁵ a za závazky, které přijal jen jeden z nich na vynaložení běžných nákladů spojených s domácností.¹⁶

Pokud jde o výlučné závazky jednoho z manželů, věřitelé se mohou vždy uspokojit z výlučného majetku tohoto manžela. Tak je tomu například v Litvě podle čl. 3.110 občanského zákoníku. V některých státech se mohou navíc uspokojit také ze společného majetku obou manželů. Tak je tomu například v Belgii (čl. 1409 občanského zákoníku), ve Francii (čl. 1413 občanského zákoníku), v Maďarsku (zde se uspokojuje z podílu dlužného manžela) či v Nizozemí (čl. 1:96 odst. 1 občanského zákoníku). Ve zkoumaných státech však není možné, aby se věřitelé uspokojovali z výlučného majetku druhého manžela.

Pokud jde o společné závazky obou manželů, ve všech státech platí, že se věřitel uspokojuje jak z majetku v majetkovém společenství, tak z majetků patřícího do výlučného vlastnictví obou manželů (tak je tomu v České republice, na Slovensku, v Belgii, v Maďarsku, v Bulharsku atd.). V Litvě se musí věřitel uspokojit nejdříve ze společného majetku a teprve v případě, že nedostačuje, může se uspokojit z výlučných majetků dlužných manželů.¹⁷ V Nizozemí záleží na tom, jestli je dlužníkem pouze jeden z manželů, nebo jsou jimi oba. Pokud přijali závazek oba manželé, jsou zavázáni svými výlučnými majetky i majetkovým společenstvím. V případě závazků spojených s běžným chodem domácnosti, jsou však zavázáni společně, i když závazek přijal pouze jeden z nich.¹⁸ V Portugalsku, které jako jediné upravuje výlučně režim univerzálního majetkového společenství, může věřitel uspokojit svou pohledávku jak z majetkového společenství, tak z ostatního majetku manželů, přičemž nezáleží na tom, který z nich přijal závazek.¹⁹ Z hlediska věřitelů je proto portugalské právo obecně nejpříznivější.

Jak je vidět na uvedených příkladech, v jednotlivých členských státech je rozsah společných závazků a společné odpovědnosti mezi manželi dost rozdílný. V současné době se značně odlišuje také pojetí českého společného jmění manželů a pojetí slovenského bezpodílového spoluvlastnictví, a to i přes to, že tyto úpravy měly po několik desetiletí společný vývoj. Uvedené země tvořily v minulosti federální stát se společným právním řádem a z toho důvodu lze předpokládat, že i v současné době k sobě mají blíže, než jiné státy. Avšak i mezi nimi můžeme nalézt zásadní rozdíly v pojetí majetkového uspořádání manželů. Obě země původně

---

¹³ čl. 1409 občanského zákoníku

¹⁴ čl. 1416 občanského zákoníku

¹⁵ čl. 1691 odst. 1a občanského zákoníku

¹⁶ čl. 1691 odst. 1b občanského zákoníku

¹⁷ čl. 3.113 občanského zákoníku

¹⁸ čl. 1:85 občanského zákoníku

¹⁹ čl. 1695 odst. 1 občanského zákoníku

používaly formu bezpodílového spoluvlastnictví, v České republice však byla nahrazena institutem společného jmění manželů, který do svého předmětu nově zahrnuje majetek a závazky, oproti původním věcem. Do majetkového společenství nespadají pouze závazky, které vznikly jednomu z manželů před uzavřením manželství, závazky přijaté v souvislosti s výlučným vlastnictvím jednoho z manželů a závazky přijaté v rámci společného jmění manželů pouze jedním z manželů bez souhlasu druhého, přičemž přesahovaly míru přiměřenou jejich majetkovým poměrům.²⁰ Majetkem se pro účely společného jmění manželů rozumí věci (movité i nemovité), k nimž mají manželé vlastnické právo, pohledávky, jiná práva a jiné hodnoty ocenitelné penězi.²¹ U slovenského bezpodílového spoluvlastnictví je předmětem pouze to, co může být předmětem vlastnictví jako takového, tedy věci, a rozhodně do něj nepatří závazky.²² Předmět společného jmění manželů je tak širší.

Společné jmění manželů

1. Závazky týkající se majetku ve společném jmění manželů

V případě závazků patřících do společného jmění manželů jde o závazky společné a stejně jako u majetku, ani zde není vyjádřena míra účasti každého manžela. Závazky, které přijali oba manželé společně proto spadají do jejich společného jmění manželů a jsou za ně odpovědní společně a nerozdílně. Jejich věřitelé se mohou uspokojit jak z majetku ve společném jmění, tak z jejich výlučných majetků.²³ V současné době však panuje v právní teorii i praxi odlišný názor na režim závazků, které byly přijaty jen jedním z manželů bez souhlasu manžela druhého.

Podle jednoho názoru není důležité, zda manželé převzali závazek společně, nebo samostatně.²⁴ Závazek, který vznikl za trvání manželství jednomu z manželů a který patří do společného jmění manželů podle § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku, plní oba manželé společně a nerozdílně, jelikož byla jejich solidarita založena zákonem dle ustanovení § 145 občanského zákoníku. Takto založená solidarita vede ke všem důsledkům pasivní solidarity podle ustanovení § 511 občanského zákoníku a není přítom relevantní, že se ke splnění závazku zavázal jen jeden z manželů. Nejvyšší soud odtud dovodil také právo věřitele domáhat se soudně splnění závazku po kterémkoliv z takto solidárně zavázaných dlužníků.

---

²⁰ Viz ustanovení § 143 občanského zákoníku. Více k pojmu majetková přiměřenost např. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 412, nebo Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: Linde, 2003, s. 350

²¹ Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2002, s. 433

²² Pavelková, B. Manželské právo. 1. vydání. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislavě. Právnická fakulta, 2004, s. 157

²³ Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. 1. vydání, Praha: ASPI, a.s., 2004, s. 104

²⁴ např. dílo Švestka, J., Jehlička, O., Škárková, M., Spáčil, J. a kol.. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, str. 596 nebo dílo Dvořák, J.. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, str. 113 a 114. Dále se k tomuto názoru přiklonil Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí sp. zn. 32 Odo 1082/2003 a 32 Odo 529/2003.

Odlíšný režim má pouze závazek, který přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů. Pokud totiž rozsah přijatého závazku míru majetkové přiměřenosti nezachovává, je takový závazek ze společného jmění vyňat. Do společného jmění manželů spadá pouze takový závazek, který byl přijat v míře přiměřené majetkovým poměrům manželů.

V novější judikatuře Nejvyššího soudu byl tento názor přehodnocen a to tak, že splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel vymoci po druhém z těchto manželů.²⁵ Podle Nejvyššího soudu vnáší představa, podle které splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů může věřitel vymoci i (nebo jen) po druhém z nich, značnou nejistotu do právních vztahů vzniklých na základě smluv. A to nejen na straně dlužníka, nýbrž i na straně věřitele.

2. Závazky týkající se výlučného vlastnictví jednoho z manželů

Pokud byl převzat závazek nad míru majetkové přiměřenosti, věřitelé se mohou uspokojit pouze z majetku ve společném jmění manželů a z výlučného majetku toho manžela, který závazek přijal. Výlučný majetek manžela, který nedal svůj souhlas, zůstává nedotčen. Stejný režim mají i závazky, které nejsou součástí společného jmění manželů proto, že je na sebe převzal jeden z manželů v rámci svého výlučného vlastnictví (např. uzavřeli manžel smlouvu o dílo v souvislosti s nemovitostí, která náleží do jeho výlučného vlastnictví proto, že ji zdědil). Pokud se jedná o závazky týkající se výlučného vlastnictví, má navíc druhý manžel možnost podat v rámci výkonu rozhodnutí vylučovací žalobu ohledně věcí tvořících společné jmění manželů a podobné právo má i v případě insolvenčního řízení.²⁶ Uvedený závazek totiž není považovaný za závazek ve společném jmění manželů.

Bezpodílové spoluvlastnictví

1. Závazky týkající se věci, která náleží do bezpodílového spoluvlastnictví

Odpovědnost manželů v těchto případech je regulována obecným právním režimem závazkového práva s tím, že manželé jsou „běžní“ solidární dlužníci, přijali-li závazek společně. V běžných záležitostech může závazek přijmout pouze jeden z manželů. V ostatních případech však musí dát souhlas i druhý manžel, jinak je právní úkon v této věci neplatný. V případě, že takto přijatý závazek manželé nesplní, může věřitel uspokojit svou pohledávku jak ze samostatného majetku každého z nich, tak z jejich společného majetku tvořícího bezpodílové spoluvlastnictví.

Ovšem v případě, že závazek přijal pouze jeden z manželů, stává se dlužníkem pouze on. Podle § 147 slovenského občanského zákoníku může být tento závazek při výkonu rozhodnutí uspokojen jak z jeho výlučného majetku, tak z majetku patřícího do bezpodílového spoluvlastnictví. Druhý manžel má však možnost v takovém případě podat v rámci vykonávacího řízení vylučovací žalobu a tím zabránit, aby se majetek ve společném jmění stal předmětem výkonu rozhodnutí. Teoreticky navíc není možné, aby věřitelé dosáhli na výlučný majetek manžela, který závazek nepřijal.

---

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 12.9.2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

²⁶ Zde však není prozatím přijato jednotné stanovisko, řešení přinese až praxe.

2. Závazek týkající se výlučného vlastnictví jednoho z manželů

Pokud se závazek netýká společného vlastnictví může věřitel uspokojit své pohledávky jak z výlučného majetku dlužného manžela, tak ze společného majetku náležejícího do společného jmění.

3.3 ODDĚLENÝ MAJETKOVÝ REŽIM

Oddělený majetkový režim v kombinaci se společenstvím manželů k přírůstku majetku je majetkovým režimem v Řecku.²⁷ Režim oddělených majetků je však typický pro rakouský právní řád. Během manželství jsou majetky každého manžela oddělené a jejich majetkový vztah je stejný, jako mezi jakýmkoli jinými lidmi. Každý z manželů je výlučným vlastníkem všeho, co během manželství nabude.²⁸ Vzhledem k tomu, že manželé nemají žádný společný majetek, uspokojují se závazky přijaté jen jedním z nich pouze z jeho výlučného majetku a druhý manžel za ně není žádným způsobem odpovědný. Manželé jsou odpovědni pouze za ty závazky, které přijali společně, např. uzavřením úvěrové smlouvy, kupní smlouvy, smlouvy o dílo. Společně a nerozdílně jsou zavázáni také v případě, kdy závazek přijme pouze jeden z nich, ale druhý k němu dodatečně přistoupí.²⁹

Tento typ majetkového režimu existuje také v právních řádech Belgie (čl. 1466 – 1469 občanského zákoníku), Francie (čl. 1536 – 1543 občanského zákoníku), Německa (1414 odst. 2 občanského zákoníku), Itálie (čl. 193 občanského zákoníku), Polska (čl. 47 a čl. 52 – 54 občanského zákoníku), Španělska (čl. 1435 občanského zákoníku) a Malty (1237 občanského zákoníku).

3.4 KOMBINOVANÝ REŽIM

Kombinovaný režim je typický pro Německo. Jedná o společenství manželů k přírůstku majetku, tzv. *Zugewinnngemeinschaft*,³⁰ jehož podstatou je, že za trvání manželství žijí manželé v režimu oddělených majetků, avšak při zániku manželství má každý manžel vůči druhému manželovi právo na polovinu hodnoty přírůstků druhého manžela, jsou-li tyto přírůstky vyšší než jeho. Pokud jde o závazky, manželé jsou společnými a nerozdílnými dlužníky pouze v případě, že přijmou závazek společně. V ostatních případech je za své dluhy odpovědný každý manžel zvlášť. V Německu se tyto vztahy řídí pouze obecnými ustanoveními občanského a procesního práva. Kombinovaný režim se vyskytuje také v právním řádu Nizozemí.³¹

---

²⁷ čl. 1400 a 1403 občanského zákoníku

²⁸ § 1233 a § 1237 občanského zákoníku

²⁹ § 1347 občanského zákoníku

³⁰ Westphalová, L. Rozvodová úprava v Německu. Právní fórum, 2006, č. 6, s. 196

³¹ čl. 1:132 – 1:143 občanského zákoníku

3.5 ODLOŽENÍ VZNIKU MAJETKOVÉHO SPOLEČENSTVÍ NA POZDĚJŠÍ DOBU

Tato forma majetkového režimu je typická pro severoevropské právní úpravy, tedy pro Dánsko, Finsko, Švédsko a Norsko.³² Pokud jde o Dánsko, základ tvoří majetkové společenství, do kterého náleží veškerý majetek, který manželé vlastnili v okamžiku uzavření manželství, i majetek, který každý z nich získal za trvání manželství.³³ V době trvání manželství však platí princip odděleného majetku a odpovědnosti, který znamená, že každý z manželů je z pohledu práva výlučným vlastníkem majetku, který mu náleží. Pokud tedy manželství existuje, každý z manželů může nezávisle disponovat s majetkem, kterým do majetkového společenství přispěl. Tato koncepce je proto nejvíce uplatnitelná ve vztazích s věřiteli. Pokud věřitel vstoupí do právního vztahu s jedním z manželů, může své pohledávky uspokojit pouze z jeho výlučného majetku a z té části majetkového společenství, který náleží tomuto manželovi. Společné závazky, za které jsou manželé odpovědni společně a nerozdílně, jsou pouze takové, které oba manželé přijmou společně, nebo závazky týkající se domácnosti, či základních potřeb dětí.³⁴ Na podobném principu jsou založeny právní úpravy i ostatních severovýchodních států.

4. SHRNU TÍ

V jednotlivých členských státech Evropské unie je úprava majetkového režimu mezi manželi více či méně odlišná. Instituty rodinného práva jsou v jednotlivých státech závislé na kulturním, sociálním a historickém vývoji a tradičně se odlišují daleko více, než instituty jiných odvětví soukromého práva. Důvodem těchto odlišností je navíc rozdílný historický vývoj manželského práva a práva občanského obecně. Poněkud překvapivé proto může být, že k nim nepřispívají rozdílné podmínky politické a ekonomické.³⁵ Dobrým příkladem je právě vztah mezi českou a slovenskou právní úpravou, které jsou si historicky velmi blízké a jejichž politický a ekonomický vývoj byl po určitou dobu totožný.

Nelze tedy očekávat, že by došlo k unifikaci manželského, či rodinného práva a jediným nástrojem pro regulaci přeshraničních vztahů v této oblasti proto zůstává kolizní metoda.³⁶ V současné době si můžeme všimnout, že se snahy Evropské unie ubírají právě cestou postupné unifikace kolizních norem pro určování rozhodného práva a to postupně pro všechny typy rodinněprávních vztahů. S realizací této vize započala Evropská unie již přijetím

---

³² § 56 zákona o manželství

³³ § 12 odst. 1 zákona o právních následcích uzavření manželství

³⁴ § 11 zákona o právních následcích uzavření manželství

³⁵ Boele, Woelki, K. Cesta k rodinnému právu. Právní praxe, 1999, č. 2-3, s. 128

³⁶ McGlynn, C. Families and the European Union. Law, Politics and Pluralism. Cambridge : University Press, 2006, s. 177

nového nařízení o výživném³⁷ a dále má v úmyslu pokračovat návrhem nařízení měnícím stávající Brusel II bis³⁸ a Zelenou knihou o majetkovém režimu manželů.

Podoba budoucího komunitárního předpisu, který bude obsahovat kolizní kritéria pro určení rozhodného práva v oblasti majetkového režimu mezi manželi, je tak velmi důležitá. V první řadě bude rozhodující pro postavení věřitelů a jejich právní jistotu. Pokud jde o kritérium volby práva, Komise i Rada by měli vzít v úvahu, že žádný věřitel nemůže dopředu odhadnout, jaký právní řád bude rozhodný pro posouzení majetkového režimu mezi manželi, kteří jsou jeho dlužníci, nebo jaké majetkové vztahy má se svým manželem jeho dlužník.

Věřitel se může dostat do situace, se kterou nepočítal, např. proto, že si manželé, žijící v České republice, zvolí v průběhu vykonávacího řízení (jehož předběžnou otázkou bude určení práva rozhodného pro majetkový režim mezi manželi) rozhodné právo podle státní příslušnosti jednoho z manželů, což bude právo rakouské, a tím znemožní věřiteli uspokojení z celého majetku, kterým dohromady disponují. Pokud totiž závazek přijal jen jeden z manželů a věřitel ve vykonávacím řízení žádá uspokojení této pohledávky, může podle rakouského práva získat pouze výlučný majetek dlužného manžela, jelikož společný majetek neexistuje. Návrh totiž prozatím předpokládá, že by si mohli manželé zvolit rozhodné právo kdykoliv za trvání manželství.

V tomto ohledu je proto velmi zajímavý návrh České republiky, která ve svém stanovisku k Zelené knize připouští možnost volby práva pouze v době uzavření manželství, nebo bezprostředně před ním. Jako možné právní řady, na které by byla tato volba práva omezena, by mohli přicházet v úvahu právo místa uzavření manželství, právo místa uzavření předmanželské smlouvy, právo státu, jehož je alespoň jeden z manželů státním příslušníkem, právo státu, v němž má jeden z manželů obvyklý pobyt, nebo právo polohy nemovitosti, pokud jde o tuto nemovitost. Uvedené řešení by mohlo být velmi praktické navíc v případě, že by zde byla podmínka neměnnosti. Pokud by totiž došlo k volbě práva při uzavírání sňatku a tato volba by se nemohla nadále měnit, právní jistota manželů i věřitelů ohledně rozhodného práva by byla zachována. Podle doposud publikovaných materiálů k Zelené knize se však o takovém typu omezení volby práva neuvažuje.

Podoba budoucího komunitárního předpisu je důležitá také z pohledu samotných soudů, které budou muset zřejmě daleko častěji aplikovat cizí rozhodné právo, což je v oblasti manželského práva obtížné, právě vzhledem ke zcela odlišným principům, na kterých je v jednotlivých státech založeno. Uvědomme si například, že instituce podobná majetkovému společenství manželů známá kontinentálnímu právu se vůbec nevyskytuje v právu anglickém. Z tohoto důvodu se Velká Británie ani nemohla vyjádřit ke konkrétním problémům v Zelené knize.³⁹ Ve svém vyjádření proto uvedla pouze obecný postoj k unifikaci rodinného práva, který je takový, že snahy Evropské unie v této oblasti nepodporuje. Jedinou možnou

---

³⁷ Nařízení Rady č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovací povinnosti

³⁸ Návrh nařízení kterým se mění nařízení (ES) č. 2201/2003 ohledně příslušnosti a pravidel o právních předpisech použitelných v manželských věcech (CNS 2006/0135)

³⁹ Odpověď britské vlády na otázky položené v Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství z února 2007.

společnou cestou pro Velkou Británii na straně jedné a ostatní členské státy na straně druhé, je harmonizace pravidel vzájemného uznávání a výkonu rozhodnutí. Nikoliv však unifikace v oblasti kolizního práva, která bude vždy odporovat principům anglického soukromého práva, nebude-li použito kolizní kritérium *lex fori*.

Zdá se však, že Evropská unie problémem s častou aplikací cizího práva reflektuje. V návrhu na změnu nařízení Brusel II bis se dokonce objevilo ustanovení o Uplatňování cizího práva, které říká, že v případě, že se aplikuje právo jiného členského státu, může soud využít Evropskou soudní síť pro občanské a obchodní věci, aby se informoval o obsahu tohoto práva. Evropská úprava tak zcela otevřeně a jednoznačně počítá s aplikací cizích právních řádů před vnitrostátními soudy a s běžnou vzájemnou znalostí právních řádů mezi členskými soudy. Je otázkou, co takový trend ve vývoji způsobí v budoucnu. Je totiž zcela možné, že jednotlivé členské státy budou mít snahu postupně smazávat alespoň ty nejrozporuplnější odlišnosti v právních úpravách manželského a rodinného práva a zároveň se pokusí sjednotit alespoň ty nejzákladnější principy.

5. ZÁVĚR

Autorka se v tomto příspěvku pokusila seznámit čtenáře s připravovanou snahou o unifikaci majetkového režimu mezi manželi v rámci Evropské unie a s jejími možnými dopady pro evropskou veřejnost. Málokdo si uvědomuje, že rozdíly v jednotlivých právních úpravách jsou natolik odlišné, že mohou zcela změnit očekávání, které mají občané z pohledu svého vnitrostátního práva. Zřejmě ani sami manželé si mnohdy neuvědomují rozdílné režimy, které jim dotčené právní řády poskytují a které jim mohou ovlivnit i běžný život.

Při projednávání nového komunitárního předpisu by proto jednotlivé státy i orgány Evropského společenství měli dbát zejména na právní jistotu a ochranu zúčastněných osob, které budou nejvíce dotčeny a které jsou zpravidla „obyčejnými“ občany, u kterých nelze dopředu předpokládat, či dokonce vyžadovat, hlubokou znalost evropských právních systémů. Bylo by proto vhodné ukotvit manželské majetkové právo přesně stanovenými a dopředu odhadnutelnými pravidly a neponechávat tuto oblast „náhodnému“ výběru.

Literature:

- - Zelená kniha o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a vzájemného uznávání, KOM (2006) 400
- - Stanovisko České republiky, Slovenské republiky a Velké Británie k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a vzájemného uznávání
- - Souhrn odpovědí členských států a institucí k Zelené knize o kolizním právu v oblasti úpravy majetkových poměrů v manželství, zabývající se převážně otázkou soudní příslušnosti a vzájemného uznávání předložený Komisí zde 5. února 2008
- - Dvořák, J., Spáčil, J. Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. 2. rozšířené vydání, Praha: ASPI, a.s., 2007, s.

- - Boele-Woelki, K., Braat, B., Curry-Sumner, I. European Family Law in Action. Volume IV: Properte relations between Spouses. Antverp : Intersentia, 2009, 1242 s.
- - McGlynn, C. Families and the European Union. Law, Politics and Pluralism. Cambridge : University Press, 2006, 201 s.
- - Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha: C.H. Beck, 2003, s. 412
- - Holub, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: Linde, 2003, s. 350
- - Fiala, J. a kol. Občanské právo hmotné. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk, 2002, s. 433
- - Pavelková, B. Manželské právo. 1. vydání. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislavě. Právnická fakulta, 2004, s. 157
- - Lazar, J. a kol. Občianske pravo hmotne. 3. vydání. Bratislava : Edícia učebnice, 2006, s. 219 – 392
- - Švestka, J., Jehlička, O., Skárová, M., Spáčil, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 10. vydání. Praha : C.H. Beck, 2006, s. 596
- - Dvořák, J. Majetkové společenství manželů. Praha : ASPI Publishing, 2004, s. 113
- - Westphalová, L. Rozvodová úprava v Německu. Právní fórum, 2006, č. 6, s. 196

Reviewer:
Zdeněk Kapitán

Contact – email:
turonovajana@email.cz